

NJË VEPËR MADHORE PËR HISTORINË DHE HISTORIOGRAFINË SHQIPTARE

**(Fatmira Musaj, “*Republika shqiptare 1925-1928*”, Tiranë:
Akademia e Studimeve Albanologjike - Instituti i Historisë, 2018)**

Historiana shqiptare Fatmira Musaj, është e njohur për kontributin e rëndësishëm që e ka dhënë për historinë shqiptare, e të viseve të tjera shqiptare jashtë kufijve të Shqipërisë së sotme. Fatmira Musaj është autore e shumë artikujve me karakter shkencor, pjesëmarrëse dhe kontribuuese në veprimtari të shumta shkencore dhe shoqërore-kulturore, në tubime, tryeza, simpoziume dhe konferenca në nivel kombëtar e ndërkombëtar. Ndër studimet më të njohura të saj janë ato që i kushtohen një personaliteti të shquar siç është Isë Boletini, të kurorëzuara me veprën shkencore “Isa Boletini”, botuar nga Akademia e Shkencave e Shqipërisë - Instituti i Historisë. Ky studim sot e kësaj dite mbetet pikë reference për të gjithë studiuesit të cilët merren me këtë personalitet dhe kohën e tij. Një studim tjetër me rëndësi të jashtëzakonshme ka të bëjë me gruan shqiptare në kohën e transformimeve të mëdha shoqërore e politike gjatë periudhës së formimit dhe konsolidimit të shtetit shqiptar “Gruaja në Shqipëri (1912-1939)”, botuar nga Akademia e Shkencave e Shqipërisë - Instituti i Historisë.

Ndërsa, monografia që tani i ofrohet botës shkencore dhe jo vetëm asaj, me titull: “Republika shqiptare 1925-1928”, botuar nga Akademia e Studimeve Albanologjike - Instituti i Historisë, 2018, paraqet kulmin e angazhimit profesional të historianes Fatmira Musaj. Ta themi që në fillim që kjo monografi me diapazonin tematik dhe nivelin shkencor të trajtimit paraqet një vepër që i bënë nder historiografisë shqiptare dhe avancon të njëjtën.

Kjo vepër shkencore përmban 7 kapituj të cilët mbulojnë të gjithë lëmit e zhvillimeve qenësore të një shteti në konsolidim e sipër e që në

zhargonin historik e njohim si periudha e “regjimit të Ahmet Zogut”. Por, siç del nga ky studim, kemi të bëjmë me periudhën e ndërtimit të bazës së një shteti modern shqiptar. Apo siç e thotë edhe vetë autorja, “kjo është një etapë e veçantë e periudhës së historisë së Pavarësisë dhe konsolidimit të shtetit shqiptar (1912-1939)”.

Studiuesja Fatmira Musaj, në kapitullin e parë me titull: “Rënia e Qeverisë së Iljaz Vronit dhe përpjekjet për t’u rikthyer në pushtet (qershor-dhjetor 1924)”, trajton ashpërsimin e krizës politike dhe largimin e Qeverisë jashtë vendit, kalimin e Zogut në Jugosllavi dhe organizimin e emigracionit politik për t’u rikthyer në pushtet, largimin e Qeverisë së Nolit dhe kthimin e Ahmet Zogut në Tiranë, mesazhet e Shoqërisë “Vatra”, për bashkëpunim dhe stabilitet politik në Shqipëri.

Në kapitullin e dytë, autorja vë theksin mbi “Ahmet Zogun në krye të Republikës shqiptare”, ku vihet në pah ringritja e institucioneve të shtetit të tronditur shqiptar dhe forcimi i karakterit kushtetues-juridik i Republikës shqiptare, rritjet dhe dobësitë. Në këtë kapitull, autorja me mjeshtri trajton zgjedhjet parlamentare dhe ato për pushtetin vendor, masat për shtrirjen e autoritetit të shtetit në vend dhe sigurimin e regjimit. Në këtë kapitull të mbushur me fakte interesante, përshkruhet aksioni për mbledhjen e armëve, vendosja e censurës ndaj shtypit dhe ndalimit të aktivitetit të shoqërive politike e kulturore, kuvendin me bajraktarët, amnistitë, synimet dhe rezultatet e saj. Nuk ka mbetur pa u përfshirë në libër edhe themelimi i Bankës Kombëtare Shqiptare dhe siguri i huas si dhe përjashtimi i Myfit Libohovës nga jeta politike e administrative e vendit.

Në kapitullin e tretë kemi të bëjmë me zhvillimet në lëmin e politikës së jashtme të shtetit shqiptar, ku tematika e marrëdhënieve me Italinë imponohet si kryesorja. Brenda këtij kapitulli trajtohen ngjarjet me rëndësi, si: animi i Ahmet Zogut drejt Italisë, kryengritja e Dukagjinit si shtysë për nënshkrimin e Paktit të Parë të Tiranës, jehona e këtij paktit, lëvizja e Beogradit për rrëzimin e Ahmet Zogut (1927), Ceno Bej Kryeziu dhe eliminimi i tij dhe pakti ushtarak italo-shqiptar apo siç njihet në zhargonin historiografik Pakti i Dytë i Tiranës, nëntor 1927.

Kapitulli i katërt hedh dritë mbi aspekte të politikës së jashtme të shtetit shqiptar që ka të bëjë me marrëdhëniet e Shqipërisë me shtetet tjera si me Jugosllavinë, Greqinë, Turqinë dhe Egjiptin. Këtu prijnë marrëdhëniet shqiptaro-jugosllave 1925-1928, çështja e Shën Naumit dhe Vermoshit dhe impakti i kësaj çështjeje në marrëdhëniet shqiptaro-jugosllave, marrëdhëniet me Greqinë, marrëdhëniet me Turqinë në vitet

1925-1928 dhe qëndrimi i shtetit shqiptar ndaj shqiptarëve të Egjiptit 1925-1928.

Në kapitullin e pestë shtjellohet hollësisht “Administrata shtetërore dhe reformimi saj”. Kapitulli në fjalë trajton organet qendrore ekzekutive të shtetit dhe reformimin e tyre, Ministrinë e Punëve të Brendshme dhe reformimin e saj, riorganizimin e forcave të armatosura në Shqipëri (1925-1928), riorganizimin e xhandarmërisë shqiptare, riorganizimin e Ministrisë së Punëve të Jashtme, reformën në sistemin financiar të shtetit, riorganizimin e Ministrisë së Punëve Botores dhe Bujqësisë, ristrukturimi i Ministrisë së Drejtësisë dhe riorganizimi i gjykatave, Dhoma e Deputetëve e Senati dhe riorganizimin e Pushtetit Lokal.

Të dhëna me interes autorja i sjellë në kapitullin e gjashtë i cili mbulon “Aspekte të zhvillimit ekonomik”. Aty jepen të dhëna për trashëgiminë në fushën ekonomike, politikat ekonomike në vitet 1925-1928, aspektet të zhvillimit të bujqësisë, komunikacionin, gjendjen dhe zhvillimin e tij, si dhe zhvillimi i tij pas nënshkrimit të Paktit të Parë të Tiranës, shërbimi i Postë-Telegraf-Telefonave (PTT) dhe tregtia e jashtme.

Kapitulli i shtatë: “Arsimi, komunitetet fetare dhe shëndetësia (1925-1928)”, është kapitulli i fundit i librit që shtjellon gjendjen arsimore në Shqipëri në vitin 1925, komunitetet fetare, pavarësimi, konsolidimi dhe qëndrimi i shtetit shqiptar (1925-1928), përpjekjet për pavarësimin e Kishës Ortodokse Shqiptare, normalizimin e marrëdhënieve me Kishën Katolike: lidhja e konkordatit me Vatikanin; shërbimi shëndetësor: trashëgimia në shërbimin shëndetësor. Po ashtu, libri ka pjesën përmbyllëse, si: bibliografinë dhe treguesin e emrave.

Pra, siç po shihet nga vetë përmbajtja e këtij studimi, kemi të bëjmë me një studim/ sintezë shkencore për një ndër periudhat më të rëndësishme të ndërtimit të shtetit modern shqiptar apo ndryshe të periudhës së Republikës shqiptare 1925-1938.

Ndër të tjera, ajo që bie në sy dhe frymëzon siç ndodhi dhe me mua gjatë analizës së këtij studimi, është sasia dhe cilësia e burimeve arkivore dhe të tjera si duke shfrytëzuar një gamë të gjerë të literaturës historiografike, bibliografi, indeksin e emrave etj. Ky fakt, pra hulumtimi fundamental shkencor është determinues në cilësinë e këtij studimi dhe pasqyron një përkushtim e kulturë profesionale rrallë të parë në historiografinë tonë. Në fakt ky aspekt i angazhimit plotëson mozaikun e portretit të Fatmira Musajt si një studiuese rigoroze e objektive.

Vepra është përpiluar me kujdes të madh, duke e shtjelluar lëndën në mënyrë sistematike, si: shfrytëzimi, interpretimi dhe analiza e saktë e burimeve, duke u mbështetur në metodologji shkencore-bashkëkohore të përmbledhura në 773 faqe, që ndahen në shtatë kapituj, sipas një renditjeje kronologjike, me sqarime dhe plotësime përcjellëse, me dokumente, duke shfrytëzuar një gamë të gjerë të literaturës historiografike, bibliografi, indeksin e emrave etj. Të gjitha këto e bëjnë studimin në fjalë sa të vlefshëm për shkencë aq edhe praktik për lexim dhe shfrytëzim, andaj ka një varg arsyes të forta që këtë monografi e bëjnë joshëse, jo vetëm për studiuesit e historisë dhe gjurmuesit, por edhe për ata që ushqejnë simpati dhe dashuri për studimin e së kaluarës.

Siç shihet, prof. Fatmira Musaj arriti t'i ofrojë lexuesit një tërësi të historisë së pasur shqiptare, duke e shtruar atë mbi baza objektive, për shkak se tematika e zhvillimeve ekonomiko-shoqërore të Shqipërisë në vitet 1925-1928, ishte njaft komplekse dhe e gjithanshme. Andaj, autorja ka bërë kujdes që të mënjante përsëritje a mendime kontradiktore. Studimi është një përpjekje, ku veç politikës së jashtme të shtetit shqiptar, i është kushtuar vëmendje e plotë edhe zhvillimeve të brendshme, si ato politike, ekonomike, veprimtarinë e Qeverisë dhe të Ahmet Zogut për të çuar përpara reformat e nisura në vitet 1920-1924, për konsolidimin e shtetit shqiptar, deosmanizimin e jetës shtetërore, për ta orientuar atë drejt zhvillimeve me prirje perëndimore. Andaj, historiania Fatmira Musaj i ka studiuar në detaje qëllimet e reformave që u ndërmorën në fushën legjislative, në ngritjen e administratës së shtetit, të asaj qendrore e lokale, në arsimin kombëtar, të institucioneve fetare, të forcave të armatosura, në shëndetësi etj.

Qasja e historianes Fatmira Musaj ndaj problemeve shkencore të shtruara në këtë studim monografik, është origjinale. Ka stil të bukur, plot gjallëri dhe përfundime të thukëta, për zhvillimet e Shqipërisë në kohën e Republikës. Saktësisht, autorja në 481 fusnota dhe shënime nënteksti ka trajtuar paralelishtme tekstin kryesor edhe të dhënat parësore që ndjekin rrjedhën e ngjarjeve me qëllim njëjtësimin e tyre dhe të proceseve në formë unitare.

Nga studimi "Republika shqiptare 1925-1928", të autores Fatmira Musaj, fitohet një pasqyrë e qartë e zhvillimeve kryesore në Republikën shqiptare 1925-1939, shprehur me një gjuhë profesionale dhe lehtësisht të kuptueshme nga lexuesi. Edhe kjo anë e këtij studimi, flet për kulturën, pedanterinë gjuhësore dhe për një përkushtim e punë të madhe të autores së tij.

Ky studim si një vepër madhore për një periudhë të rëndësishme, dinamike e fundamentale në funksionalizimin e shtetit modern shqiptar brenda viteve 1925-1928, me vlerat e tij shkencore njëkohësisht paraqet kontribut të shquar në avancimin e historiografisë shqiptare.

Alban DOBRUNA

